

Bezpieczeństwo dyskursów w kontekście istniejących interpretacji wydarzeń społeczno-politycznych

Andrey Lyman

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu
Wydział Studiów Społecznych w Gdańsku

Streszczenie: Zależność rozwoju procesów społecznych i politycznych w kontekście epoki i dyskursu jest od dawna tematem badań. Kryzys wymaga za każdym razem, aby zwrócić uwagę na jakość i treść tekstów, które opisują te procesy. Instytucje społeczne ponoszą szczególną odpowiedzialność za ich rozwój oraz wpływ na młodych ludzi jako zasobu społecznego do rozwoju i do wyjścia z kryzysu. Artykuł częściowo opiera się na wcześniejszych badaniach i publikacjach Autora.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, dyskurs, instytucje społeczne, młodzież, procesy polityczne, procesy społeczne, tekst

Wprowadzenie

W XXI wieku, po zdobyciu wiedzy na temat struktury nowoczesnej przestrzeni informacyjnej, ludzkość nie tylko zdaje sobie sprawę, że każde prawdziwe życie nie może być rozumiane jako prawdziwe, jeśli nie opiera się ono na szeregu tekstów, które opisują i tworzą rzeczywistość, lecz także w końcu się z tym faktem zgadza. Wszystkie formy interakcji społecznej i wszystkie procesy społeczne są oparte tylko na nieskończonym przeplataniu się tekstów i na tworzeniu nowego tekstu, którego treść i zawartość jest sensem oraz treścią tego, co ludzie nazywają egzystencją. Z taką dominacją tekstów o rzeczywistości staje się całkiem naturalne, że to, co nazywamy zdarzeniem lub zjawiskiem w życiu

społecznym i politycznym, jest procesem wytwarzania produktu tekstowego i jego interpretacji¹.

Producenci i konsumenci tekstów

Pełnomocnictwo do produkcji i interpretacji tych tekstów nakładają na siebie moderatorzy procesów społecznych i politycznych. Ci moderatorzy są coraz bardziej pozbawieni tradycyjnych cech przywódczych, jak stwierdzono w tradycyjnych tekstach dotyczących prawa przywódczego. Zarządzają oni procesami ze względu na fakt, że w kontekście wielu przypadkowych czynników muszą spełniać pewną rolę społeczną lub polityczną.

Społeczeństwo jest konsumentem tekstów. Używanie ich ma szereg stałych cech. Społeczeństwu od dawna znane są teksty opisujące procesy społeczne i polityczne. Opisy te są oparte na ustalonych nawykach, stereotypach i kalkach, które w dużym stopniu zapewniają pewien komfort, ponieważ nie szokują niepewnością i nowością. Potwierdzają one wiarę w zrozumienie tego, co się dzieje, budują specjalny rodzaj dumy z wiedzy i zdolności do rozpoznawania w bieżącym procesie czegoś, co już było wcześniej. Tutaj można wykazać obecność doświadczenia spotkania z procesami społecznymi i politycznymi, które miało miejsce kiedyś wcześniej, i zauważyć, czy mają one ze sobą coś wspólnego. W momencie „rozpoznawania” istnieje pewien stopień uspokojenia, nawet jeśli doświadczenie mówi nam, że sytuacja może być krytyczna. Wszystko zależy od tego, z jakimi konsekwencjami udało się wy dostać z poprzednich kryzysów społecznych i politycznych. Jeśli poprzednie doświadczenie było bardzo negatywne (np. jest związane z poważnymi kryzysami gospodarczymi, rewolucjami społecznymi lub wojnami), względny spokój może być zastąpiony przez depresję, rozpacz. Wtedy pojawia się strach doświadczenia czegoś gorszego na kolejnym etapie życia. Oczywiście, to zachowanie jest często typowe dla starszego pokolenia, które ma doświadczenie w uczestnictwie w podobnych procesach społecznych i politycznych. Jeżeli chodzi o młodzież, jej doświadczenie (jeśli sama młodzież nie była stroną znaczących procesów społecznych i politycznych) może opierać się na opowieściach starszej generacji. Osobliwością postrzegania jest to, że młodzież dąży do oceny wydarzeń bez odwołania się do

1 Zob. A. Lyman, *Bezpieczeństwo jako przekaz tekstowy w percepcji współczesnego młodego pokolenia. Problem dookreślenia pojęcia*, [w:] *Patologie edukacji. Ideologia, polityka, biurokracja*, 2, red. E. Flatow-Kaleta, N. Majchrzak, Poznań 2016, s. 277–282. Aktywizacja uczestników dyskursów dotyczących procesu kształcenia następuje w sytuacjach krytycznych, w czasach transformacji społecznych, spowodowanych czynnikami politycznymi, gospodarczymi, technologicznymi, kulturalnymi. W tych warunkach i sytuacjach wśród ludzi posiadających niski poziom odporności na nowe wyzwania i ewentualne zagrożenia, z powodu braku potrzebnej wiedzy i doświadczenia, rośnie liczba nowych memów lub następuje powrót do tych nieco starszych, lecz popularnych w przeszłości.

własnego doświadczenia i uczuć. Istnieją ważne instytucje społeczne – rodzina, edukacja, media – które wysyłają do młodych ludzi teksty gotowe do opisanie zdarzeń i oceniania ich. W tym artykule skupimy się tylko na tych trzech instytucjach – rodzinie, edukacji, mediach².

Rodzina przekazuje młodszemu pokoleniu sposoby oceny doświadczonych procesów społecznych i politycznych, wiążąc je z doświadczeniem lub mądrością ludzką. Młodzi ludzie dostają informacje, w tym stereotypy, zakorzenione mity i emocje z nimi związane. Jeżeli dana osoba nie musi być w przyszłości w samym środku istotnych procesów społecznych i politycznych, które są w stanie w jakiś sposób na nią wpłynąć, otrzymanie tekstu od starszego pokolenia będzie wystarczające, aby żyć wygodnie w warunkach stabilności i aby przekazać „doświadczenie” przyszłym pokoleniom. Dzieje się tak, kiedy dzisiejsi młodzi ludzie spotykają się z koniecznością uwzględnienia wydarzeń historycznych i oceniania ich. Zapał wobec rewolucji i socjalizmu, przede wszystkim w byłych krajach socjalistycznych, wskazuje na to, że młodzi ludzie otrzymali od starszego pokolenia takie teksty o tych procesach, które zawierają pewne pozytywne oceny poprzednich wydarzeń społecznych i politycznych. Z drugiej strony, wojna w opowieści starszych nie wywołuje pozytywnych emocji i wspomnień. Wojna jest zawsze nieszczęściem i stratą. Ten negatywny przekaz jest łatwo integrowany przez młodzież, lecz trwa do momentu, w którym nie są aktywowane teksty o zwycięstwie. Teksty o zakończeniu wojny, a jeszcze lepiej o zwycięstwie, zawsze są pozytywne. Mogą one być na tyle pozytywne i emocjonalne, że w miarę upływu czasu nieprzyjemne emocje związane z tekstami wojennymi będą wyparte z pamięci operacyjnej. Zwycięskie teksty często współistnieją z tekstami na temat bohaterstwa i patriotyzmu, które mają wysoki stopień oddziaływania emocjonalnego. Po jakimś czasie chęć przyłączenia się do bohaterskich i patriotycznych motywów prowadzi do tego, że tekst o wojnie przestaje wywoływać negatywne emocje. Na tej zasadzie zbudowano nowoczesny militarizm i propagandę skierowaną do młodych ludzi.

Instytucje edukacyjne stale opracowują i tłumaczą teksty, które opisują i interpretują procesy społeczne i polityczne, włączając je w teksty dyscyplin szkolnych³. Przykładowo, w interpretacji wydarzeń historycznych lub

2 Na temat innych instytucji społecznych i pracy z młodzieżą można znaleźć informacje w innych pracach, np.: A. Lytmar, *Niektóre cechy współczesnego państwa w kontekście komunikacji z młodzieżą. Poziomy komunikacji*, [w:] *Komunikacja – (po)rozumienie – obecność społeczna*, red. M. Biedroń, M. Wawrzak-Chodaczek, Toruń 2012; A. Lytmar, *Молодёжь и культура в контексте трансформаций государства и общества. Учебное пособие*, Moskwa 2013; A. Lytmar, *Problem wiedzy i niewiedzy w kontekście bezpieczeństwa młodego pokolenia. Podmioty, środowiska i obszary edukacyjne*, [w:] *Podmioty, środowiska i obszary edukacyjne. Wyzwania i zagrożenia rolowy XXI wieku. 1*, red. N. Majchrzak, A. Zduńiak, Poznań 2014; *Работа с подростками и молодёжью в трудной жизненной ситуации*, red. T. E. Pietrowa, Moskwa 2016.

3 Zob. A. Lytmar, *Образование и современность. Проблемы качества идей и текстов в управлении социальными процессами*, red. A. Lytmar, Moskwa 2013, s. 203–212; A. Lytmar, *Problem wiedzy i niewiedzy...*, dz. cyt., s. 295–301.

dyscyplinach społeczno-gospodarczych wykorzystywano teksty w oparciu o zapotrzebowanie społeczne lub koniunkturę polityczną. Instytucje oświatowe prowadzą selekcję informacji i interpretują je w zależności od rzeczywistych warunków. Z przykrością możemy zauważyć, że w ciągu ostatnich 100 lat nie zmieniła się znacząco ani retoryka, ani argumentacja. Teksty, którymi operuje nowoczesna edukacja, jak poprzednio, są wypełnione memami. Te memy są memami częściowo zmodernizowanej przeszłości, choć ich niezmiennie istoty są łatwo rozpoznawalne w chwili obecnej. Jeśli chodzi o młodzież, to dla memów, które transmituje szkoła, są one „nowymi” (pierwotnymi) informacjami. Stopień rozpoznawania i skojarzeń jest nieznaczący. Młody człowiek, który odbiera wykształcenie dzisiaj, w rzeczywistości podąża ścieżką starszych pokoleń, mało rozwija się samodzielnie, zamiast w istotny sposób przyczynić się do rozwoju procesów społecznych i politycznych. Często mówi się o politycznej apatii i obojętności społecznej młodzieży. Każdy przejaw nadmiernej aktywności i emocji jest postrzegany jako objaw ekstremizmu.

Media są obecnie najbardziej rozwiniętą formą tłumaczenia i interpretacji tekstów odnoszących się do procesów społecznych i politycznych. Szczególną cechą naszych czasów jest ostateczna transformacja mediów w narzędzia propagandy, z których korzystają dominujące grupy społeczne i partie polityczne. Tutaj, podobnie jak w edukacji, retoryce i argumentacji, niewiele się zmieniło w ciągu ostatnich 100 lat. Praktycznie nie ma kontrargumentu, gdyż w jego miejsce pojawia ten sam argument, który jednakowo przyjmują przeciwne strony sporu. W tej sytuacji każdy argument traci sens i wartość. W tym tekście, który odzwierciedla procesy społeczne i polityczne, nie ma potrzeby zawartości. Najważniejsza jest ilość tekstu i agresja jego transmisji. Obecne młode pokolenie nie może traktować mediów jako źródła informacji, zrozumienia i wiedzy, ponieważ teksty propagandowe mogą wywoływać szybkie i silne wrażenia, lecz tak samo szybko mogą zmęczyć i przesycić treściami. W ten sposób rodzi się obojętność wobec mediów. Tylko to, co interesujące, jest bowiem rzeczą, która pozwala formującej się indywidualności przez pewien czas przewyciężyć uczucie emocjonalnej, duchowej i intelektualnej próżni. Nie ma sensu podawanie w związku z tym konkretnych przykładów (liczba ich jest nieograniczona). Każde wydarzenie w życiu społecznym i politycznym jest postrzegane za pomocą standardowych tekstów, wykorzystywanych przez media w procesie wpływu na kształtowanie opinii publicznej. Przedstawiciele mediów prezentują i opisują te opinie publiczne, które w swej istocie są tylko zgodą większości ludzi na interpretacje zdarzeń za pomocą konkretnych, proponowanych tekstów.

Kwestia bezpieczeństwa

Zaaranzowane wydarzenia społeczne i polityczne ostatnich dwóch, trzech lat wskazują, że społeczeństwa nadal funkcjonują w tradycyjnym dyskursie. Dotyczy to zarówno wielu krajów europejskich, jak i Stanów Zjednoczonych.

Teksty mają różne stopnie emocji i wpływów, lecz ich treść i znaczenie pozostają niezmiennione. Pragnienie stabilności (w różnym rozumieniu tego fenomenu) przejawia się w niemożności oderwania się od standardowych tekstów, brzmienia i interpretacji. Niezmiennie teksty tworzą iluzję stabilności. Nie jest już ważne, co mają na myśli, najważniejsze, żeby nie straszyły swoim nowatorstwem, rozróżnialnością, nie wymagały wysiłku do ich zrozumienia. W taki sposób są zbudowane wszystkie reformatorskie dyskursy i propagandy polityczne. Możliwe jest szczegółowe przeanalizowanie treści tekstów reform społecznych i politycznych w wielu krajach, które nawet nie są bardzo do siebie podobne, i nieznanie znaczącej różnicy. Można spojrzeć na interpretacje najważniejszych problemów współczesnego świata i także dojść do przekonania, że wszędzie istnieje ten sam zestaw „argumentów” i „kontrargumentów-argumentów”. Trudno w tej sytuacji logicznie definiować, prognozować, wpływać na tok myślenia, koordynować procesy. Poza logiką i prognozami trudno stworzyć warunki do wszechstronnego rozwoju młodego pokolenia. Młodzi ludzie są zaangażowani w procesy społeczne i polityczne przypadkowo albo tylko na krótki okres. Co dalej? Młodzież z czasem dojrzeje do dorosłości lub wyzwala się poza konteksty kontrolowanych systemowo procesów. Szanse na odzyskanie korzyści z tych procesów lub zdolności do wpływania na młodzież są minimalne. W tej sytuacji trudno liczyć na perspektywę kształtowania bezpiecznego środowiska społecznego. Środowisko to istnieje w zestawie nieznaczących tekstów, które nie są wytworem indywidualnej pracy umysłowej i nie zobowiązują do odpowiedzialnego zachowania. Najważniejszą kwestią jest umiejętność słuchania standardowych tekstów i interpretowania ich we własnym interesie. Brak logiki i myślenia tworzy chaos; brak odpowiedzialności zmniejsza zaś znacząco solidarność społeczną.

Podsumowanie

Można wyprowadzić następujące wnioski:

1. W kontekście wyzwań, jakie współczesny świat stawia przed nami, konieczne jest osobne zajęcie się kwestią nowego dyskursu.
2. Biorąc pod uwagę aktualne zagrożenia i wyzwania, nie ma sensu mówić o bezpieczeństwie na podstawie standardowych formuł i argumentów.

3. Bez studiowania zjawiska destrukcyjnych memów⁴ i ich wpływu na różne grupy społeczne niemożliwe jest budowanie strategii edukacyjnych i sformułowanie funkcji instytucji społecznych, które byłyby skierowane do realizacji koncepcji rozwoju.
4. Konieczne jest, aby na poziomie międzyinstytucjonalnym i międzynarodowym rozpatrzyć kwestie związane z oceną jakości dyskursów i ich zgodności ze współczesną sytuacją. Modernizacja dyskursów może być jednym z warunków formowania kultury bezpieczeństwa⁵ oraz pierwszym krokiem do wyjścia z nowoczesnego, cywilizacyjnego kryzysu.

Bibliografia

- Lymar A., *Bezpieczeństwo jako przekaz tekstowy w percepcji współczesnego młodego pokolenia. Problem dookreślenia pojęcia*, [w:] *Patologie edukacji. Ideologia, polityka, biurokracja*. 2, red. E. Flatow-Kaleta, N. Majchrzak, Wydaw. Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2016.
- Lymar A., *Bezpieczeństwo społeczne w kontekście memów destrukcyjnych*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa. Paradygmaty kultury bezpieczeństwa*, red. A. Lymar, M. Ilnicki (w druku).
- Lymar A. W., *Фактор безопасности в формировании индивидуальной образовательной стратегии. Обоснование проблемы*, [w:] *Высшая школа. Опыт, проблемы, перспективы. Материалы 8-й Международной научно-практической конференции*. Cz.2, red. W. I. Kazarenkow, Wydaw. RUDN, Moskwa 2015.
- Lymar A. W., *Культура безопасности. К определению понятия*, [w:] *Помогающие профессии. Научное обоснование и инновационные технологии*, red. Z. H. Saralijewa, Wydaw. NISOC, Niżnyj Nowogród 2016.
- Lymar A., *Молодёжь и культура в контексте трансформаций государства и общества. Учебное пособие*, ITC MATI, Galleya-Print, Moskwa 2013.
- Lymar A., *Niektóre cechy współczesnego państwa w kontekście komunikacji z młodzieżą. Poziomy komunikacji*, [w:] *Komunikacja – (po)rozumienie – obecność społeczna*, red. M. Biedroń, M. Wawrzak-Chodaczek, Wydaw. A. Marszałek, Toruń 2012.
- Lymar A., *Образование и современность*, [w:] *Проблемы качества идей и текстов в управлении социальными процессами*, red. A. Lymar, MATI-IMPiST – Galleya-Print, Moskwa 2013.
- Lymar A., *Problem wiedzy i niewiedzy w kontekście bezpieczeństwa młodego pokolenia. Podmioty, środowiska i obszary edukacyjne*, [w:] *Podmioty, środowiska*

4 A. Lymar, *Bezpieczeństwo społeczne w kontekście memów destrukcyjnych*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa. Paradygmaty kultury bezpieczeństwa*, red. A. Lymar, M. Ilnicki (w druku).

5 A. Lymar, *Youth and security in the era of change*, referat wygłoszony w ICLRS-BYU (International Center for Law and Religion Studies at Brigham Young University), Provo, USA, 2016; A. W. Lymar, *Культура безопасности. К определению понятия. Помогающие профессии. Научное обоснование и инновационные технологии*, red. Z. H. Saralijewa, Niżnyj Nowogród 2016, s. 60–64.

i obszary edukacyjne. Wyzwania i zagrożenia połowy XXI wieku. 1, red. N. Majchrzak, A. Zduniak, Wydaw. Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2014.

Lymar A., *Youth and security in the era of change*, referat wygłoszony w ICLRS-BYU (International Center for Law and Religion Studies at Brigham Young University), Provo, USA 2016.

Работа с подростками и молодёжью в трудной жизненной ситуации, red. T. E. Pietrowa, RUSAJNS, Moskwa 2016.

Safety of discourses in the context of the interpretation of the existing social and political events

Abstract: The dependence of the development of social and political processes on the context of the era and the discourse has long been a subject of research. Crises require every time to pay attention to the quality and content of the texts, which describe these processes. Social institutions have a special responsibility for the development of processes and the impact on young people as a social resource for its development and to exit from the crisis. Article is partly based on previous research and publications by the Author.

Keywords: discourse, political processes, safety, social institutions, social processes, text, youth